

ПСИХОЛОГІЧНА ВКЛЮЧЕНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Лобчук С.М.,

здобувач вищої освіти спеціальності 141

«Електроенергетика електротехніка та електромеханіка»,

Миколаївський національний аграрний університет

Неможливість позбавити людину від факторів зовнішнього і внутрішньо особистісних небезпек схиляє до думки про те, що слід навчати його передбачення і розпізнаванню небезпек, а також способам поведінки в небезпечних ситуаціях. Поряд з іншими дисциплінами у вищій школі цьому навчають у курсі «Безпека життєдіяльності» (БЖД).

Викладач дає студенту знання за допомогою різних технологій навчання (включаючи технічні засоби - мультимедійні, телевізійні та інші). Студент же, на основі своєї психологічної (психоемоційної, інтелектуальної та ін.) включеності в предмет вивчення - як готовності до ефективної дії - перетворює отримані знання в уміння, навички, компетенції. Найбільш ефективно процес перетворення знань відбувається в середовищі навчання, орієнтованого на студента як суб'єкта взаємодії.

Ідеї суб'єктно-орієнтованого навчання розроблено І. С. Якиманською, В. Я. Ляудіс та ін. Н. А. Лизь дає схематичне відображення двох підходів до організації предметно-змістовної взаємодії педагога і студентів. Згідно з першою схемою в основу розвитку вноситься «наукове знання і способи діяльності». В основу другого - суб'єктність людини («Я сам»). На мій погляд, схема, де в процесі навчального спілкування на перше місце ставиться сам студент зі своїм досвідом, індивідуальними особливостями, інтересами, мотивами і ін., для вищої школи найбільш прийнятна. Визначений об'єм знань і досвіду студенти вже набрали за 18-20 років свого життя, і збагачення, примноження і трансформація їх буде ефективна в тому випадку, якщо викладачем будуть створені умови для психологічної включеності в предмет вивчення (в викладену їм дисципліну).

Б. Д. Паригін зазначає, що поняття «включеність», як і його синоніми - захопленість, заглибленість, зосередженість і ін. - характеризують високий ступінь налаштованості людини на те, щоб максимально реалізувати свій духовно-психологічний потенціал в тій або іншій конкретній діяльності. Такі складові включеності, як увага і його зосередження на предмет діяльності, емоційна налаштованість і висока цілеспрямованість на досягнення кінцевого результату, здатні при певних умовах забезпечити успіх справи.

Як необхідну частину навчальної діяльності включеності має вважати таким психологічним станом, який характеризує ступінь входження людини в систему вимог, норм, ролей, прав, обов'язків і очікувань, які пред'являє до нього сфера вузівського навчання.

Механізми максимальної безпосередньої включеності в значиму ситуацію (наприклад, в практичну опрацювання тієї чи іншої теми вузівської програми) викликає визначення структурно-функціональні зрушення в психічній діяльності інди-

віда, які не можуть пройти для нього безслідно, відзначають в своїх роботах Г. Лозанов, І. Є. Шварц і ін.

Включеність - один з найважливіших елементів психологічної готовності до ефективної діяльності. Ефектами психологічної включеності в навчальну діяльність можна вважати: підвищення рівня якості навчання; скорочення термінів досягнення необхідного, кінцевого результату діяльності; повна особистісна самореалізація тощо.

Проблема вузівського освоєння знань дисципліни «Безпека життєдіяльності», на мій погляд, полягає в тому, що студенти, як правило, тільки інтелектуально включені в процес навчання. Базова ж для людини - психоемоційна сфера, що включає особисті переживання з приводу досліджуваного матеріалу (слід не плутати з переживаннями з приводу одержуваних оцінок і відміток) задіяна на навчальних заняттях слабо. Але ж для присвоєння знань людині важливо «приміряти» їх на себе, тобто, наприклад, спроектувати - «що я відчув і як я буду діяти в разі, наприклад, аварії?», - а для цього необхідно знати свої психологічні особливості, закономірності їх функціонування в різних життєвих ситуаціях.

Освітні інновації характеризуються цілеспрямованим процесом часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання, способів і стилю діяльності, адаптації освітнього процесу до сучасних вимог часу і соціальних запитів ринку праці. Крім того, впровадження й утвердження нового в освітній практиці зумовлене позитивними трансформаціями, а отже, має стати засобом вирішення актуальних завдань конкретного навчального закладу і витримати експериментальну перевірку для остаточного застосування інновацій. Передусім, це має полягати в сучасному моделюванні, організації нестандартних лекційно-практичних, семінарських занять; індивідуалізації засобів навчання; кабінетного, групового і додаткового навчання; факультативного, за вибором студентів, поглиблення знань; проблемно-орієнтованого навчання; науково-експериментального при вивченні нового матеріалу; розробці нової системи контролю оцінки знань; застосуванні комп'ютерних, мультимедійних технологій; навчально-методичної продукції нового покоління.

На даний час в освітній практиці найбільш часто використовуються такі педагогічні технології:

- структурно-логічні технології: поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність постановки і вирішення дидактичних завдань на основі поетапного відбору їх змісту, форм, методів і засобів із урахуванням діагностування результатів;
- інтеграційні технології: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів (в т. ч. електронних);
- професійно-ділові ігрові технології: дидактичні системи використання різноманітних «ігор», під час проведення яких формуються вміння вирішувати завдання на основі компромісного вибору (ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, комп'ютерні програми тощо);
- тренінгові засоби: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів вирішення типових практичних завдань за допомогою комп'ютера (психологічні трені

нги інтелектуального розвитку, спілкування, розв'язання управлінських завдань тощо);

- інформаційно-комп'ютерні технології, які реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина-машина» за допомогою різноманітних навчальних програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо);

- діалогово-комунікаційні технології: сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт - суб'єктного рівня.

В освітній практиці диверсифікація навчальних технологій дозволяє активно і результативно їх поєднувати через модернізацію традиційного навчання та переорієнтацію його на ефективне, цілеспрямоване. За такого підходу відбувається акцентування на особистісному розвитку майбутніх фахівців, здатності оволодівати новим досвідом творчого і критичного мислення, рольового та імітаційного моделювання пошуку вирішення навчальних завдань та ін.

В нашому випадку в освітньому середовищі інноваційно комунікаційних технологій основою навчання повинні стати цілісні моделі освітнього процесу, засновані на діалектичній єдності методології та засобів їх здійснення. Розглянемо окремі методики викладання з позиції їх новизни, ефективності, дієвості, доцільності використання у сучасних умовах інформатизації вищої школи. На сьогоднішньому ринку освітніх послуг такими є інноваційні активні та інтерактивні методики навчання. Оскільки суттєво зростає творчий компонент освіти, активізується роль усіх учасників навчального процесу, зміцнюється творчо-пошукова самостійність студентів, то особливої актуальності набули концепції проблемного та інтерактивного навчання, пов'язаного з використанням комп'ютерних систем. Під час такого освітнього процесу студент може комунікувати з викладачем онлайн, вирішувати творчі, проблемні завдання, моделювати ситуації, включаючи аналітичне і критичне мислення, знання, пошукові здібності тощо.

Незважаючи на розмаїття підходів у педагогічній і психологічній науці, моделей у практиці роботи вищих навчальних закладів, можна виділити чотири основних варіанти педагогічних технологій.

1. Засновані на випереджуючому фіксованому інтелектуальному розвитку студента; реалізуються в системі розвиваючого навчання Д. Б. Ельконіна – В. В. Давидова (теорія і методика змістовного узагальнення і дедуктивної логіки засвоєння), у системі Л. В. Занкова, у технологіях проблемного навчання, в евристичних моделях навчання тощо. Не дивлячись на значне поширення і позитивні результати, деякі із технологій викликають заперечення (якщо форсований розвиток інтелекту йде на шкоду образно-емоційному пізнанню світу).

2. Технології пріоритетного розвитку емоційно-чуттєвої сфери, уяви, творчих можливостей та здібностей через різні види гри, психологічні тренінги, пов'язані з іменами Л. М. Толстого, К. Вентцеля, М. Монтессорі, С. Френе, Р. Штайнера. У сучасних варіантах, особливо в «школах вільного розвитку», отримані обнадійливі, хоч і не гарантовані результати.

3. Технології пріоритетного розвитку практичного мислення, трудових умінь і навичок; послідовно втілюється в закладах початкової професійної освіти, де загаль-

ний інтелект і різноманітні здібності особистості прагнуть розвивати, залучаючи студентів до трудової діяльності, сприяють їх професійному самовизначенню.

4. Технології духовно-морального становлення особистості, екологічної чистоти підходу до природи студента, виховання в нього шляхетних чеснот на основі віри в його вроджену місію і різноманітні можливості. Найбільш послідовно і плідно цей варіант відображений в педагогічній системі В. О. Сухомлинського: молода людина є явищем, носієм своєї місії й енергії духу. Пріоритетом є розвиток її духовного світу, виховання в ній прекрасномислення, добромислення, відповідальності за свої думки, прагнення, а не лише за вчинки. Пропагується інша система навчальних принципів і вчинків. Педагогіка вважається вищою формою людського мислення, частиною загальнолюдської культури.

Важливо, щоб всі навчальні технології були орієнтовані на людину, тобто на студента. Серед показників того, що дана технологія викладання навчального предмету у вищій школі є особистісно орієнтованою, є такі: наявність мотивації до навчання; сприятливе, комфортне освітнє середовище для досягнення мети; використання ефективних форм, методів і технік навчання; опора на досвід, знання, уміння і навички студентів; наявність в студентів відчуття контролю над процесом свого навчання; досягнення успіху, задоволення пізнавальних потреб та потреби у самореалізації; повне занурення у процес навчання; достатність часу на засвоєння нових знань і вмінь; відсутність факторів ризику для здоров'я; зміна змісту навчання і позиції викладача [1].

Впровадження у навчання принципів Болонського процесу передбачає суттєве скорочення обсягу аудиторних занять, тому доречно давати фундаментальні, «класичні» знання на лекціях, а засвоєння новітнього, проблемного матеріалу виносити на семінарські та практичні заняття з використанням активних методів навчання [2].

Отже, коли інноваційні педагогічні технології міцно займуть своє місце в навчально-виховному процесі, вони поступово, що цілком природно, витіснять традиційні методи і форми роботи. В такому разі вищі навчальні заклади зможуть виробити оптимальний підхід до організації навчального процесу з урахуванням специфіки вищої школи в Україні і вітчизняного культурного середовища.

Список використаних джерел:

1. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 309 с. С. 3 - 4, 11, 18 – 19.
2. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі: Метод. огляд / Уклад. Л. А. Якімова. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – С. 3, 5.

*Науковий керівник: С.Б. Літвінчук канд. пед. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*